

14. JANUAR 1965

Samarbeidet mellom staten og næringslivet

Den 14. januar 1965 holdt statsminister Einar Gerhardsen foredrag i Oslo Handelsstands Forening om samarbeidet mellom staten og næringslivet. Han sa bl. a.:

I dag er det neppe noen uenighet om at staten og organisasjonene i nærings- og arbeidslivet må samarbeide på en rekke områder. Det kan ikke lenger være spørsmål om et slikt samarbeid er politisk ønskelig eller ikke — et visst samarbeid er en simpelthen nødt til å ha, slik forholdene i verden og forholdene i vårt eget land etter hvert har utviklet seg. Det foregår da også et ganske omfattende samarbeid mellom staten og organisasjonene. Som eksempler på slikt samarbeid kan jeg nevne Samarbeidsnemnda for kredittpolitikken, Frihandelsutvalget, bransjerådene, samarbeidet med næringsorganisasjonene i forbindelse med handelsforhandlinger, og den mer uformelle kontakt under arbeidet med nasjonalbudsjettene og langtidsprogrammene.

Et samarbeid mellom staten og organisasjonene må vi ha enten landets regjering er sosialistisk eller borgerlig. Det går etter min mening ikke an som «Morgenbladet» i en lederartikkel i august i fjor hevdet, at spørsmålet om samarbeid på et bestemt område skal utstå til etter stortingsvalget, fordi det da etter avisens mening skal foreligge muligheter for en annen politisk ledelse enn den nåværende. De som hevder slike synsmåter, vil ikke ha noen moralsk rett til å bebreide f. eks. Landsorganisasjonen om den ville avslå å være med i et samarbeid med en borgerlig regjering.

De som er med i et samarbeid av den karakter som det her er spørsmål om, vil få en innflytelse på visse avgjørelser som de ellers ikke ville ha hatt, men så må de til gjengjeld være villige til å ta hensyn til synsmåter og interesser hos de andre som er med i samarbeidet. Som alminnelig regel må en kunne gå ut fra at alle som er med i samarbeidet, alt i alt vil ha fordel av det — og framfor alt vil landet og folket som helhet ha fordel av det. Og det er vel det viktigste.

Samarbeid om hva og hvordan? — — La meg nevne tre hovedoppgaver, som står i nær sammenheng med hverandre, og som etter mitt skjønn krever et organisert samarbeid: 1. Kredittpolitikken. 2. Den langsiktige planlegging. 3. Lønns- og prispolitikken.

Den kontakt vi nå i mange år har hatt i Samarbeidsnemnda mellom staten og kredittinstitusjonene, har vært av stor verdi. På den andre siden kan man ikke se bort fra at det kan være meningsforskjell om hvilke kredittpolitiske tiltak den økonomiske situasjon til enhver tid tilsier. Forhandlingene kan ta lang tid. Situasjonen kan bli slik at det blir nødvendig å handle raskt. Det er myndighetene som i siste omgang har ansvaret for den økonomiske utvikling. Er en i tvil om det, kan en bare slå opp i hvilken som helst avis på en hvilken som helst dag i året. Regjeringen har derfor funnet å måtte foreslå lovbestemmelser som gjør det mulig å føre en slik penge- og kredittpolitikk som myndighetene anser nødvendig for at en skal få en forsvarlig økonomisk utvikling.

Det synes naturlig at enkelte sentrale bestemmelser i denne lovgivningen som f. eks. bestemmelsene om emisjonskontroll og likviditetsreserver, blir nyttet som regulære ledd i penge- og kredittpolitikken — i likhet med hva tilfellet er i mange andre land. Andre av lovens bestemmelser vil det bare være aktuelt å bruke under særlig vanskelige forhold.

I de seinere åra er planleggingsadministrasjonen i departementene blitt styrket. Industridepartementet, samferdselsdepartementet, fiskeridepartementet og kirke departementet har fått egne avdelinger til å ta seg av økonomisk planlegging. I kommunaldepartementet er det opprettet en egen avdeling for distriktsplanlegging, samtidig som også fylkesadministrasjonen blir bygd ut for dette formål.

Den sentrale planlegging foregår i finansdepartementet, som har én avdeling for nasjonalbudsjettet og den kortsiktige planlegging og en annen avdeling for langsiktig planlegging. Den siste ble opprettet nyttår 1963. I regjeringens proposisjon til Stortinget ble det sagt at en også ville søke å etablere et planleggingsråd med medlemmer fra myndigheter, nærings- og arbeidsliv og forskning. Det ble anført at regjeringen selv måtte ha det fulle ansvar for de økonomiske programmer som legges fram for Stortinget,

men at det ville være av den største betydning for arbeidet og dermed for landets økonomiske framgang om det kunne etableres et nært samarbeid mellom myndighetene og nærings- og arbeidslivet. Gjennom drøftinger i et planleggingsråd ville næringslivets, arbeidslivets og vitenskapens folk bedre få høve til å bidra med sin erfaring og sin innsikt, og til å øve innflytelse på planleggingsarbeidet. Regjeringen mente det var viktig at disse grupper deltar i den samfunnsmessige planleggingen.

Av partiene i Stortinget fant Høyre det vanskelig å ta stilling til forslaget om et planleggingsråd så lenge regjeringen ikke hadde lagt fram noen holdpunkter for rådets sammensetning, mandat og arbeidsmåte. Senterpartiet frarådte at Stortinget på det daværende tidspunkt traff vedtak om å opprette et slikt råd. De øvrige partier gikk under komitébehandlingen inn for å opprette et planleggingsråd.

I proposisjonen var det ikke tatt standpunkt til rådets mandat, sammensetning og arbeidsmåte. Disse spørsmål ble nærmere presisert i et utkast som statsministeren sendte de store næringsorganisasjoner i januar 1963. Organisasjonene svarte at de i prinsippet var villig til å medvirke til å etablere et råd for drøftelser av viktige samfunnsøkonomiske spørsmål. Det viste seg imidlertid at det var en rekke punkter hvor det var meningsforskjell mellom myndighetene og organisasjonene.

Disse spørsmålene lyktes det ikke å komme til enighet om, og rådet ble ikke opprettet før etter at Gerhardsens regjering gikk av etter valget i 1965. Seinere er rådet opprettet av regjeringen Borten, stort sett slik som næringsorganisasjonene ønsket det. Statsministeren omtalte deretter kontaktutvalgets virksomhet og sa at det hadde vært til forskjellig nytte, men at det stod fast at dets muligheter er begrenset. Han fortsatte:

Det spørsmål som da melder seg, er om vi kan finne fram til andre samarbeidsformer som kan gi bedre resultater. Vi bygger nå på de frie organisasjoners frie forhandlings- og avtalerett. Og det må vi etter min mening fortsatt gjøre. Organisasjonene og de medlemmer de representerer, bør imidlertid være interessert i et samarbeid og da ikke bare i forbindelse med selve oppgjørene, men også i avtaleperioden. I 1964 fikk vi nettopp et overbevisende eksempel på at det ikke er nok bare å få til et lønns- og inntektsoppgjør. Den prisutvikling som kommer etter inntektsoppgjørene, får avgjørende betydning for realinntekt og levestandard, og også andre faktorer som skatter, avgifter, trygdepremier og sosiale ytelser spiller en rolle for den enkeltes levestandard. Alle sider av fordelingspolitikken bør derfor komme med i drøftingene og i samarbeidet.

Det har vært delte meninger om samarbeidet og om formene for samarbeidet. På ytterfløyene er det vel noen som fremdeles foretrekker kamp

framfor samarbeid. Opprinnelig var det de økonomisk sterke i samfunnet som var enerådende og dikterte andre sine betingelser. Slik var det inntil de økonomisk svake organiserte seg og tok opp kampen for sine interesser. Så fulgte en periode med alvorlige arbeidskonflikter og med andre former for kamp. Det var vel noe vi måtte igjennom, selv om det kostet ikke så lite av sult og savn på den ene siden, og et svekket næringsliv på den andre siden. Etter at arbeiderbevegelsen fikk politisk innflytelse og ansvar, og ikke minst etter de felles opplevelser og erfaringer under krigen, er situasjonen blitt en annen. Etter 1945 har vi hatt lite av faglige konflikter og mye verdifullt samarbeid. Vi har altså erfaringer både om motsetninger og kamp — og om fellesskap og samarbeid. Jeg tror at de fleste innser at det er bedre for oss alle med samarbeid.